

Meget at sige imod den fri Konkurrence i andre Forhold, og det ærede Medlem for Veile Amts 3die Valgkreds (Th. Nielsen) pleier at angribe den, naar vi komme ind paa de materielle Spørgsmaal, men i aandelige Spørgsmaal er jeg overbevist om, at Alle ville indrømme, at den fri Konkurrence maa gjælde for, at de forskjellige Retninger kunne komme til deres Ret. Herved kommer jeg ind paa det Spørgsmaal, som der saa ofte, og ogsaa idag, har været Tale om, nemlig Spørgsmaalet om Forholdet mellem Statskolen og Friskolen. Jeg skal ikke indlade mig udførlig derpaa; men jeg skal blot sige, at der er vistnok Ingen, der kjender Noget til vort Skolevæsen omkring i Landet, uden at han vil indrømme, at Børneskolen har været til overordentlig megen Gavn, og det navnlig indenfor Statskolen, idet den har givet den et stærkt Stød fremad. Nu er Undervisningen i Statskolerne gennemgaaende en ganske anden, en langt mere levende og dygtig, end den var dengang, den første Friskole kom op, dengang da Cold oprettede den som en Protest mod alt det aandløse Namseri og al den Død og det Skinvasen, som herskede i de offentlige Skoler. Naar man vil undersøge, hvad der har fremkaldt den gode Fremgang indenfor Statskolen og den bedre Undervisning, vi maa erkjende, der er, maa man vistnok sige, at det er Friskolen, der ved den vækkende Indflydelse, den har øvet, har fremkaldt dette. (Berg: Tilbels!) Ja, saa vil det ærede Medlem maasse en anden Gang sige, hvad der ellers har fremkaldt den; det er vistnok ellers temmelig almindelig anerkjendt, at det er Friskolen, der har haft denne store og overveiende Indflydelse indenfor Statskolen, og at den maasse har gjort mere Gavn paa denne Maade end ved de forholdsvis saa Clever, den selv har haft med at gjøre. Men selv om man indrømmer det, vil man maasse sige, at nu er det forbi, og at for Fremtiden vil den ikke have en saadan Betydning. Dog dertil vil jeg bemærke, at jeg tror, at den for Fremtiden vil have lige saa stor Betydning ved sin Konkurrence med Statskolen, som den hidtil har haft. Da den begyndte, var det, den væsentlig betonede, den mere barnlige, naturlige, livlige Maade at tage Undervisningen paa. Det har man efterhaanden ogsaa taget op andtids. Men nu bliver Spørgsmaalet om Kundskabstilignelsen. Efter at der var blevet vaft en Lræng i Befolkningen til en større Dannelse og større Kundskab ved Høiskolen, ved Friskolen og paa anden Vis, var det ganske naturligt, at disse Børneskoler ganske anderledes end i Begyndelsen maatte lægge Vægten paa Kundskabstilignelsen og navnlig paa, at Børnet kunde faae en saadan Kundskab, der passede til dets Natur og dets Alder. Der, tror jeg, at Friskolen vil have en Opgave ved Siden af Statskolen, og at den bedre end Statskolen paa mange Punkter vil kunne løse denne Opgave,

fordi den staar i et nærmere Forhold til Forældrene og til Børnene, saa at den vil have lettere ved at komme til at kjende, hvad baade Forældrene og Børnene trænge til. Men den Udvi-ling af Friskolen, som allerede er i god Gang, viser sig ogsaa derved, at, medens det i Begyndelsen for Størstedelen var unge Mennesker, der havde været paa en Høiskole, vare bleve glade ved Livet der og havde faaet Lust til at gjøre andre Mennesker glade ved det Samme, og som derfor nogle faa Aar af deres Liv gik ud og arbejdede som Børnelærere, er det nu efterhaanden, som Skolen har faaet en fastere Stilling, efterhaanden som den har kunnet lægge mere Vægt paa Kundskaben, blevet anderledes; der er nu en hel Kreds af gifte Mænd, der have gjort det til deres Livsopgave at arbejde som Børneopdragere i Friskolens Tjeneste, og for disse Mænd er det naturligvis endnu vigtigere, end det var for de unge Mennesker, der begyndte, at blive stillede nogenlunde lige med Statens Lærere, saaledes at Konkurrencen imellem dem ikke bliver altfor ulige, hvad den jo nok for Diebtid kan siges at være. De kunne naturligvis ikke leve af Luften, som man næsten maatte tro, at mange af de unge Mennesker i sin Tid gjorde, naar man ser paa, hvor Lidt de fik i Løn. Derfor antager jeg, at, dersom man vil gjøre Noget til, at denne Konkurrence mellem Friskolen og Statskolen maa kunne vedblive i Fremtiden som hidtil, maa man komme til det, der ogsaa fra flere Sider er antydet, saa at man gaar ind paa en Forandring i Lønningerne, saaledes at denne for en stor Del betales i Skolepenge, thi derved vil Partiet aabenbart blive mere lige, og jeg tror, at den Konkurrence, som da vil fremkomme, vil virke meget bedre paa Skolevæsenet, end mange af de Bestemmelser om Skolens Ordning, vi ellers kunde træffe her. Jeg har imidlertid ogsaa en anden Grund til at ønske, at Lønningen maatte blive ansat paa den Maade. Der bliver ofte klaget over, at Folk have for ringe Forstand paa, hvad Undervisningen er værd. Jeg skal ikke benegte, at det undertiden er saa; men jeg tror, at en af Hovedgrundene dertil er den indirekte Maade, hvorpaa Lærerne lønnes. Man betaler jo nok Skolestaten, men man betaler den neppe med venligere Dine, end man betaler enhver anden Skat, og man faar neppe ad den Vej ret Die for, hvad Undervisningen i Grunden koster (Børn tjener; Skolestaten betales sammen med de andre Statter); dette er ganske rigtigt, og derved bliver det saa meget vanskeligere at se, hvad der egentlig gaar med til Undervisningen. Men saa er det ogsaa meget vanskeligt for Folk at se, hvad Undervisningen er værd, ansat i Penge. Der blev skrevet for nogle Aar siden i „Fædrelandet“, at der her hjemme blev anvendt Mere paa Hundeholde end paa det offentlige Skolevæsen. Jeg veed ikke, om Beregningen er